

zaterdag

18.03.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Francis Maes

Brussels Philharmonic

Eisensteins cultfilm Oktober

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Brussels Philharmonic (BE) werd in 1935 opgericht als studio-ensemble onder de vleugels van de openbare omroep en staat bekend als een modern en flexibel orkest. Het orkest richt zich vooral op 20e-eeuwse muziek, maar draagt ook het romantische repertoire, de hedendaagse muziek en filmmuziek een warm hart toe. Op internationaal vlak heeft Brussels Philharmonic een eigen plaats veroverd, met vaste afspraken in de grote Europese hoofdsteden. Dankzij samenwerkingen met diverse gastdirigenten ontwikkelt het orkest voortdurend nieuwe manieren van concerner en kunnen andere muziekgenres en kunstdisciplines verkend worden. Op Deutsche Grammophon is recent een veelbekroonde cd met het orkest onder leiding van Stéphane Denève verschenen, gewijd aan het 21e-eeuwse repertoire van Guillaume Connesson (bekroond met onder meer de Diapason d'or de l'année 2016 en CHOC Classica de l'année 2016).

Edwin Outwater (US) dirigeert de Kitchener-Waterloo Symphony (KWS) in Ontario, Canada en de zomerconcerten van de San Francisco Symphony. Hij wordt vaak als gastdirigent uitgenodigd door orkesten in de VS zoals de Chicago Symphony, New York Philharmonic, Los Angeles Philharmonic, en New World Symphony, en in het buitenland zoals de Tokyo Symphony, BBCNOW, en New Zealand Symphony. Dit seizoen debuteert hij met Brussels Philharmonic en de Grant Park Festival te Chicago. Als fervente promotor van nieuwe muziek en interculturele en interdisciplinaire samenwerking is Outwater een visionaire programmator. Zo vestigde hij de baanbrekende 'Intersections' concerten met de KWS waarin hij met onder meer wetenschappers, koks, yogi's en filmmakers samenwerkte om muziek met andere vakken te verbinden.

Francis Maes (BE) doctoreerde in de musicologie aan de Universiteit van Gent, waar hij nu ook doceert in de vakgroep kunst-, muziek- en theaterwetenschappen. Hij was artistiek directeur van het Festival van Vlaanderen voor de afdelingen 'Gent en de Historische Steden' en 'Brussel-Europa' en schreef onder meer *Geschiedenis van de Russische muziek*, een standaardwerk over de muziek in Rusland.

Brussels Philharmonic: orkest
Edwin Outwater: dirigent
Svenja Van Driessche: viool
William Castaldi: trompet

—

Dmitry Shostakovich (1906-1975)
Symfonie nr. 12 (1961)
- I. Revolutionary Petrograd
Symfonie nr. 5 (1937)
- III. Largo
Symfonie nr. 12
- I. Revolutionary Petrograd

Mieczyslaw Weinberg (1919-1996)
Symfonie nr. 10 (1968)
- IV. Burlesca
Concertino (1948)
- II. Kadenz: Lento – Adagio
Trompetconcerto (1966-67)
- III. Fanfaren
- I. Etüden

Dmitry Shostakovich
Symfonie nr. 10 (1953)
- II. Allegro
- III. Allegretto

Pyotr Il'yich Tchaikovsky (1840-1893)
Het zwanenmeer (1875-76)
- Russische dans

Dmitry Shostakovich
Symfonie nr. 12
- II. The Rising

Lera Auerbach (1973)
Icarus (2011)

Arvo Pärt (1953)
Fratres (1977, 1991)
Cantus in Memoriam Benjamin Britten (1977)
Symfonie nr. 3 (1971)
- I. Attacca
- II. Più mosso

Dmitry Shostakovich
Symfonie nr. 12
- III. Aurora
- IV. Dawn of Humanity

Arvo Pärt
Symfonie nr. 3
- III. Alla breve

Soundtrack samengesteld door professor dr. Francis Maes

In samenwerking met Klarafestival & Cinematek

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Een nieuwe soundtrack voor Eistensteins Oktober

In 1928 voltooide Sergey Eisenstein zijn film over de Russische Revolutie van 1917 onder de titel *Oktober*. Ondanks het koele onthaal in de Sovjet-Unie is *Oktober* een monument van de Sovjetcinema uit de periode voor de doorbraak van de geluidsfilm. Een originele score is niet voorhanden. De soundtrack die de film doorgaans begeleidt, dateert pas uit 1967 en was een compilatie van bestaande muziek. Niets verhindert ons om een nieuwe soundtrack samen te stellen voor een live uitvoering met een symfonisch orkest. Die bijzondere gelegenheid stelt ons in staat om de film met een nieuwe blik te bekijken vanuit het standpunt van vandaag.

Oktober was een bestelling voor de viering van de tiende verjaardag van de Russische Revolutie. Het herdenkingscomité dat die belangrijke gebeurtenis coördineerde, keek nauwgezet toe op de inhoud en de toon. Zo mocht de rol van Leon Trotski niet belicht worden. Het populaire boek van John Reed *Tien Dagen die de wereld schokten* kon daarom niet dienen als basis voor het scenario. De film vertelt het verhaal van de installatie van de Voorlopige Regering na de troonsafstand van Nicolaas II tot de machtsovername door de Bolsjewieken op 25 oktober 1917. Het eerste beeld toont het neerhalen van het standbeeld van de tsaar – een visueel symbool voor de ondergang van het oude regime. In de laatste sequentie van de film bestijgt Lenin het spreekgestoelte om te proclameren dat de Revolutie van de Bolsjewieken een feit is.

De gebeurtenissen tussen die twee cruciale momenten worden beheerst door de lotgevallen van de onmachtige Voorlopige Regering onder leiding van Alexander Kerensky. Eisenstein portretteert die regering als de voortzetting van het oude

regime in een nieuwe gedaante. Kerensky's democratische aanspraken worden genadeloos onderuitgehaald wanneer we hem het Winterpaleis zien betreden. Hij lonkt zichtbaar naar de privileges van de voormalige tsaar. Later zien we hem slapen in de kamer van de tsarina terwijl buiten dramatische gebeurtenissen plaatsvinden. De kruiser Aurora geeft het sein voor de bestorming van het Winterpaleis. De verdedigers, een bataljon vrouwelijk soldaten, cadetten en Kozakken, zien spoedig in dat ze voor een hopeloze zaak vechten en lopen over naar de Bolsjewieken. De leden van de regering worden gearresteerd. Om het precieze tijdstip van de historische gebeurtenis aan te duiden toont Eisenstein de tijd op de klokken van alle grote steden van de wereld.

Propaganda was het hoofddoel van de film. Eisenstein beantwoordde zijn opdracht vooral met een ironische blik op de onmachtige Voorlopige Regering. Hij ontmaskert Kerensky als een verkapte autocraat, als een Napoleon van tweede rang. Toch vonden de autoriteiten in de film onvoldoende ondubbelzinnige propaganda. De stijl van Eisenstein leek hen inconsistent. In plaats van een rechtlijnige vertelling van de gebeurtenissen overlaadde hij zijn film met symbolische verwijzingen. Eisensteins schitterende techniek van intellectuele montage plaatst de gebeurtenissen in relatie tot grotere evoluties door middel van suggestieve en symbolische beelden. De toeschouwer wordt voortdurend aangespoord om associaties te maken.

De film was niet klaar voor de geplande viering in het Bolshoi theater, maar in 1967 was de tijd weer rijp om de film een tweede kans te geven. De autoriteiten planden een grootse viering van de vijftigste verjaardag van de Revolutie. Omdat er

geen score voorhanden was, werd een soundtrack gemaakt met bestaande muziek van Shostakovich. De componist gaf zijn goedkeuring voor de compilatie, maar bekende wel dat hij eigenlijk niet van de film hield. De keuze van de muziek voor de release van 1967 onderlijnt het officiële standpunt op de gebeurtenissen. Vijftig jaar later staat het ons vrij om een ander standpunt in te nemen. Vandaag kunnen we de film op meerdere manieren bekijken: als esthetisch meesterwerk of als historisch document. Er is ook een derde mogelijkheid: de film als aanleiding voor een nieuwe reflectie over de geschiedenis die de gebeurtenissen van 1917 hebben ingeluid. Het is een uitdagende gedachte om na te gaan of we dit perspectief in de soundtrack kunnen integreren. Welke vorm zou die soundtrack dan aannemen?

Twee golven Sovjetmuziek

Recente studies van de Sovjetmuziek tonen aan dat de geschiedenis ervan zich in twee grote fases afspeelde. De eerste fase wordt beheerst door grote namen als Shostakovich en Prokofiev. We kunnen die generatie begrijpen als de componisten die het systeem een kans wilden geven, tijdelijke aanvaringen tussen hun artistieke project en de politieke omgeving niet te na gesproken. De tweede golf werd gevormd door de componisten die debuteerden tijdens de culturele dooi onder het bewind van Nikita Chroesjtsjov. De bekendste zijn Schnittke, Gubaidulina en Pärt. Karakteristiek voor die generatie is hun revolutie tegen de beperkingen die het establishment hen oplegde. Aanvankelijk zochten ze bevrijding in een experimentele stijl, maar die relatieve vrijheid bleef echter niet duren. Onder Leonid Brezjnev kreeg de officiële controle opnieuw de bovenhand. Schnittke, Gubaidulina en Pärt namen de drastische beslissing om hun stijl radicaal te

veranderen. Het proces mondde voor elk van hen uit in een zoeken naar een nieuwe spiritualiteit. Zo namen ze afstand van het officiële atheïsme van de Sovjetstaat.

Van Shostakovich tot Pärt

De soundtrack die Brussels Philharmonic uitvoert bij de projectie van de film illustreert de geschetste evolutie. Shostakovich's *Symfonie nr. 12*, bijgenaamd 'Het jaar 1917', is het uitgangspunt. Shostakovich had de compositie gepland voor de viering van de negentigste verjaardag van Lenin in 1960, maar miste de deadline. Hij kondigde een symfonie aan in vier delen, met het eerste als weergave van Lenins aankomst in Petrograd in april 1917, en het tweede van de gebeurtenissen van 25 oktober. Het derde deel zou gewijd zijn aan de burgeroorlog, het vierde aan de overwinning. In de uiteindelijke compositie wijzigde hij de inhoud licht: deel twee werd het portret van Lenin tijdens zijn verblijf in Razliv, deel drie de weergave van de bestorming van het Winterpaleis. De finale huldigt het leven in de Sovjetmaatschappij. Over de vraag in hoeverre Shostakovich een componist was van het Sovjetestablishment is het laatste woord nog niet gezegd. Over de *Symfonie nr. 12* bestaat nochtans geen twijfel dat het gaat om een officieel werk zonder dubbele bodem.

Om het perspectief te vertolken van een componist die leefde en werkte aan de rand van het establishment doen we daarom beroep op de muziek van Moisey Weinberg. Hij was in de Sovjet-Unie niet volledig aanvaard vanwege zijn Joodse afkomst. Weinberg was afkomstig uit Polen en vluchtte in 1939 voor de nazi's naar Minsk. Tijdens de oorlog trok hij zich terug in Tasjkent. Shostakovich maakte kennis met zijn muziek en overhaalde hem om zich in Moskou

te vestigen. Onder de bescherming van Shostakovich maakte Weinberg een naam voor zichzelf, totdat Stalins antisemitische campagne hem bijna het leven kostte. Eerst werd zijn schoonvader, de grote Joodse acteur Solomon Mikhoels, in 1948 geëxecuteerd. Kort voor Stalins dood in 1953 werd ook Weinberg gearresteerd. Gelukkig verhinderde Stalins overlijden dat Weinberg hetzelfde lot zou ondergaan als Mikhoels. Weinbergs muziek blijft binnen de contouren van de Sovjetesthetiek, maar onderscheidt zich door een onmiskenbare eigen toon en subtiliteit.

De componisten van de tweede generatie gingen door een intense transitieperiode om zichzelf en hun kunst te herdefiniëren. Arvo Pärt experimenteerde met het serialisme, maar vond zijn uitweg in een nieuwe religiositeit. Het keerpunt was zijn *Credo* uit 1968. Als dubbele geloofsbelijdenis in Christus en in Bach ging de compositie radicaal in tegen het officiële atheïsme. De *Derde symfonie* uit 1971 behoort tot dezelfde periode in zijn ontwikkeling. Zij is in al haar contouren nog herkenbaar als een echte Sovjetsymfonie, maar met een verschil in de keuze van de thema's. Pärt ontleende zijn materiaal aan middeleeuwse orthodoxe gezangen. Hij beseftte uiteindelijk dat het *Credo* en de *Derde symfonie* slechts halfslachtige oplossingen waren en dat hij verder moest zoeken naar een radicale herdenking van zijn stijl. Die omwenteling kwam er vanaf 1976. Toen vond hij een minimalistische stijl uit die hij aanduidde met de term *tintinnabuli*, als verwijzing naar het orthodoxe klokkengelui. Pärt definieerde zijn composities van 1977 als een tabula rasa, een radicaal nieuw begin van de toonkunst. Pärt was erin geslaagd om voor zichzelf het bord helemaal af te veegen en een nieuw spoor te vinden. Naast *Tabula Rasa* componeerde hij zijn nieuwe inzichten

uit in *Cantus in memoriam Benjamin Britten* en *Fratres*.

De combinatie van de muziek van Pärt bij de beelden van Eisenstein staat symbool voor de terugblik op de geschiedenis vanuit de ervaringen van de latere Sovjetgeneratie. De spirituele toon van Pärts muziek geeft ook een nieuwe inhoud aan Eisensteins principe van intellectuele montage. De visuele associaties in Eisensteins filmsche taal krijgen een nieuwe betekenis in combinatie met de muziek. Eisenstein zag de spirituele referenties in zijn beeldentaal als een verwijzing naar een voorbijgestreefde wereld. De muziek van Pärt maakt duidelijk dat de geschiedenis niet zo rechtlijnig verloopt als de film het wil. De spirituele houvast die Pärt in zijn muziek vond maakt immers integraal deel uit van de geschiedenis die de Russische Revolutie heeft ontketend.

Francis Maes

concertmeester

Alexei Moshkov

eerste viool

Bart Lemmens (1)
 Virginie Petit (3)
 Olivia Bergeot
 Annelies Broeckhoven
 Cristina Constantinescu
 Anton Skakun
 Philippe Tjampens
 Alissa Vaitsner
 Stefanie Van Backlé
 Veerle Van Roosbroeck
 Gillis Veldeman
 Sylvie Bagara
 Elizaveta Rybentseva

tweede viool

Samuel Nemtanu (1)
 Clara Jaszczyszyn (3)
 Caroline Chardonnet
 Aline Janeczek
 Bruno Linders
 Eléonore Malaboef
 Karine Martens
 Sayoko Mundy
 Eline Pauwels
 Francis Vanden Heede
 Vania Batchvarova
 Véronique Burstin

altviool

Aurélie Entringer (1)
 Griet François (3)
 Philippe Allard
 Benjamin Braude
 Agnieszka Kosakowska
 Maryna Lepiasevich
 Barbara Peynsaert
 Stephan Uelpenich
 Patricia Van Reusel

cello

Karel Steylaerts (1)
 Kirsten Andersen
 Barbara Gerarts
 Julius Himmler
 Emmanuel Tondus
 Elke Wynants
 Solène Beaudet
 Sophie Jomard

contrabas

Uxia Martinez (1)
 Sandor Budai
 Thomas Fiorini
 Simon Luce
 Philippe Stepman
 Daniele Giampaolo

fluit

Wouter Van den Eynde (1)
 Katelijne Franssens (3)
 Erik Mertens

hobo

Joost Gils (1)
 Lode Cartryse (3)
 Maarten Wijnen

klarinet

Eddy Vanoosthuyse (1)
 Anne Boeykens (2)
 Danny Corstjens (3)
 Vladimir Pavtchinskii (3)

fagot

Karsten Przybyl (1)
 Jonas Coomans (3)
 Alexander Kuksa

hoorn

Hans van der Zanden (1)
 Louisa van Dessel (3)
 Pierre Buizer
 Tinne Dehertefelt

trompet

Ward Hoornaert (1)
 Steven Devolder (3)
 Rik Ghesquière
 Luc Sirjacques

trombone

Lode Smeets (1)
 Tim Van Medegael (3)
 Soren Brassart
 Barthel Hendrickx

tuba

Jean Xhonneux (3)

timpani

Gert François (1)

percussie

Tom De Cock (3)
 Tom Pipeleers
 Jonas D'Haese
 Bjorn Denys
 Stijn Schoofs

harp

Eline Groslot (3)

piano / celesta / orgel

Geert Callaert (3)
 Catherine Mertens (3)

(1) aanvoerder
 (2) co-aanvoerder
 (3) solist

Sol Gabetta © Uwe Arens

za 25.03.17 / 20.00 / Concertzaal
**Kammerorchester Basel & Sol Gabetta /
Tchaikovsky & Beethoven**

De jonge Argentijnse celliste Sol Gabetta heeft de laatste jaren furore gemaakt met haar ravissante maar subtiele cellospel. Met zijn afwisseling van vertederende romantiek, speelse humor en stoute steekspelletjes zijn Tchaikovsky's *Rococovariaties* haar op het lijf geschreven. Sol Gabetta krijgt het gezelschap van het Kammerorchester Basel onder leiding van Giovanni Antonini.

Rotterdams Philharmonisch Orkest © Hans van der Woerd

za 01.04.17 / 20.00 / Concertzaal
**Rotterdams Philharmonisch Orkest /
Goerner speelt Rachmaninov**

Rachmaninovs *Eerste pianoconcerto* vereist technisch meesterschap en analytische doortastendheid: iets voor pianist Nelson Goerner dus. Het Rotterdams Philharmonisch Orkest koppelt dit immens populaire werk aan Debussy's meest invloedrijke orkestwerken.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV